

SAKARYA HALKININ KADER ANLAYIŞI

- The Conception of Predestination of Sakarya People -

Mücahiddin ŞENTÜRK

Sakarya Ü. İlahiyat F. Yüksek Lisans Öğrencisi

***Abstract** In many religions and religious societies, Qadar has been a subject of discussion for centuries and been debated under the title of human freedom and the following sub-titles: is human free in his actions? What is the limit of his power? If there is any given limit, then what sort of freedom are we talking about? If he is limited in all areas, what about his responsibility? It goes without saying that these titles are vital ones both in academic and popular level. The following article takes Sakarya case as an example and examines predestination issue in a popular level. The fact that Sakarya people lived the fatal earthquake in 1999 makes the subject very crucial for us; both in theological and sociological base.*

***Key Words:** Kalam, Qadar/predestination, Sakarya People.*

GİRİŞ

İsmi ünlü Sakarya nehrinden alan Sakarya ili Marmara Bölgesi'nin kuzeydoğu bölümünde yer alır. "Sakarya ili topraklarının izdüşüm alanı 4.838 km², gerçek alanı ise 5.015 km² alanıyla Türkiye topraklarının % 0.62'sini kaplar. İl toprakları coğrafi değerler bakımından, 29 derece, 57 dakika ve 30 derece, 53 dakika doğu boylamları ile 40 derece 17 dakika ve 41 derece, 13 dakika kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İl merkezi olan Adapazarı, İstanbul'a göre 1 derece, 25 dakika doğudadır. İl topraklarının şekli, güneyden kuzeye doğru bir dikdörtgene benzer". (Aktaş:2009)

Adapazarı, Sakarya ilinin merkezi olup halk söyleminde şehir ismi olarak her ikisinin de kullanıldığı görülmektedir. Adapazarı isminin nereden geldiği konusunda da bazı söylenceler mevcuttur. Kuruluşundan VII. yüzyılın başlarına kadar küçük bir köy halinde kalan Adapazarı, bölge halkının pazar hayatına yönelmesiyle gelişmeye başlamıştır. XIX. yüzyılın ilk yarısında buradan geçen bazı seyyahların eserlerinde "Küçük Adapazarı Köyü" diye bahsettikleri görülmek ve ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra Adapazarı, çarşı-pazarı ve alanları ile canlı bir kasaba ve aynı zamanda bir ticaret merkezi haline gelmiştir. 1899 yılında demiryolunu Adapazarı'na kadar gelmiş olması, bu gelişmeyi hızlandırmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Sakarya nehrinin doğusu ile Sapanca gölü ve Çark suyu arasında kalan verimli toprakların, yerleşmeye çok elverişli olması nedeniyle 1876'dan 1954 yılına kadar, devamlı yaşanan göçlerle hızlı nüfus artışı olmuş ve Sakarya ilinde en fazla nüfus Adapazarı merkezinde toplanmıştır. (Aktaş, 2008: 72) Bu doğrultuda Sakarya kozmopolit bir yapıya sahiptir.

Sakarya halkının bu renkli yapısı birçok etnik unsurun bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Sakarya ili sınırları içerisinde yerleşik olarak “Manavlar”, yerli ve göçer olarak “Yörükler”; Kafkasya göçmeni olarak bilinen “Çerkezler”, “Abhazlar”, “Gürcüler”, “Lazlar” veya diğer ismi ile “Mohtiler ve “Hemşinliler”; Kırım göçmeni “Tatarlar”; Balkan ve Rumeli göçmeni olarak adlandırılan “Boşnaklar”, “Arnavutlar”, “Pomaklar”, “Sırp” ve Bulgaristan ve Rumeli’den göçen Türk kökenli Yörük ve Türkmenlere verilen genel ad ile “Muhacirler” vardır. Bu toplulukların yanı sıra “Kurmançlar” ya da daha yaygın adıyla “Kürtler”, “Zazalar” Türkçe dışında dil bilmeyen Karadenizliler, Çingeneler/Romanlar ve çok az sayıda “Ermeni”, “Rum” ile “Arap” yaşamaktadır. (Aktaş, 2008:75)

İnanç açısından da Sakarya’da Müslümanlar nüfusun tamamını oluşturmakta ve bunların %93,1’i “Hanefi”, %3,6’sı “Alevi” ve %3,3’ü “Şafi”dirler. Çok az sayıda da “Gregoryan”, “Katolik”, “Ortodoks” ve “Protestan” kökenli “Hıristiyan” ve de “Musevi” bulunmaktadır. (Aktaş, 2008:75)

Sakarya halkının bu denli değişik kökendeki insanları barındırıyor olması kültürel hayatı zenginleştirdiği gibi dini inanışlarda sergiledikleri sentez yapının da temelini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmamız, Marmara bölgesinde yaşayan ve belki de Türkiye’nin en zengin etnik oluşumuna sahip olan Sakarya ilinde yaşayan halkın kader anlayışını içermektedir.

Çalışma konusunu Sakarya ilinin tercih edilmesinin ilk nedeni, doğup büyüdüğümüz kent olması nedeniyle, yapmış olduğumuz anket araştırmasını, gözlemlerimizle desteklemektir. İkincisi ise, Sakarya halkının 17 Ağustos depremini yaşamasıdır. Bilindiği gibi doğal afetlerin insanlar üzerindeki etkisi vardır. Bu doğrultuda 17 Ağustos felaketini yaşayan Sakarya halkının, özellikle deprem sonrası kader anlayışını algılama biçimine yöneliktir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmada, kelimelerin ana konularından olan kader inancı ile ilgili Sakarya halkının anlayış seviyesi, kavrayış düzeyi ve onların üzerindeki inancın etki boyutu incelenmektedir. Sakarya halkının yaşamış olduğu doğal felaketler sonucu ile inancı arasındaki ilişkiyi tespiti yönelik olan çalışma, aynı zamanda kader inancının algılanışıyla bağlantılıdır.

Araştırmada elde edilen verilerin, şimdiye kadar genel olarak teorik çerçevede ele alınıp değerlendirilen kader konusunun, halk kesimindeki yansımalarını kelimelerin ilmi açısından değerlendirilmesine imkân vermesi açısından önemi büyüktür.

Öte yandan halk kesiminin kader inancının ve bu inancın oluşumunda etkili olan nedenlerin tespit edilmesi, söz konusu inancın arka planını oluşturan inanç ekolleriyle mukayeselerini kolaylaştıracak ve ayrıca mevcut inanç problemlerinin çözümü konusunda bize sağlıklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI

Sakarya halkının kader konusundaki inançlarını ele alan bu çalışma, diğer deneye dayalı çalışmalarda görüldüğü gibi, belli bir kapsam ve sınır çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Her şeyden önce araştırmanın bulguları, seçilen örneklem ve araştırma alanı Sakarya ile sınırlıdır. Araştırmada elde edilen bulgular, deneklerin anket sorularına verdikleri cevapların doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır. Belli bir zaman diliminde yapılan araştırmanın örneklem grubunda yer alan kişilerin anket sorularına verdikleri cevap doğrultusundaki görüşlerinin zamanla değişmesi mümkündür. Bu bakımdan araştırma, anketlerin uyguladığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmamızda örnekleme yoluyla bilgi toplama, incelenecek olan büyük grubun bütün özelliklerini temsil eden bir parçasının belirli kuralları çerçevesinde seçilmesi işlemidir. İncelenecek olan büyük gruba ise, evren veya anakütle adı verilmektedir. Anakütleyi temsil yeteneğine sahip, onun küçültülmüş bir modelini oluşturmak ve bu model vasıtasıyla anakütleyi tasvire çalışmak, hedef olmalıdır. Anakütleyi temsil yeteneğine sahip olan bu modele örneklem adı verilmektedir. (Arslantürk, 2001:102)

Araştırmada tesadüfi örnekleme tekniği kullanılarak ana kütle temsil yeteneğine sahip olan bir örneklem oluşturulmuş, kota yöntemiyle de mevcut kategorideki denek sayısı belirlenmiş ve böylece anakütlenin bir çeşit minyatür modeli kurularak veriler elde edilmiştir. (Koçar, 2009:17)

Evrenin Sakarya halkının oluşturduğu araştırmamızda, halk profilini en doğru bir şekilde yansıtabileceği düşünölen bay ve bayan kesimi örneklem olarak seçilmiştir. 148 bay, 160 bayan olmak üzere toplam 308 kişi üzerinde uygulanan anket, her iki kesimi de kapsayacak nitelikte bir orana sahiptir. Bu ise %48,1 erkek, %51,9 kadın oranını oluşturmaktadır.

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan 23 sorudan oluşan "Sakarya Halkının Kader Anlayışı Anketi" yardımıyla toplanmıştır. Sakarya nüfusunun %0,5'i ölçeğinde bir denek hedeflenerek 425 anket vatandaşlara dağıtılıp 308 kullanılabilir anket dönmüştür.

Araştırmanın evreninde cinsiyet, yaş ve gelir durumu göz önüne alınmıştır. Takdir edilecektir ki, bu evrenin genişletilmesi ve alt kategorilerde farklı evrenin oluşturulması, tezin hacmini açacaktır. Ayrıca detaylı bir evren oluşturulması, farklı bir tez çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Araştırma, belli bir zaman dilimi ve sınırlı bir bölge içerisinde gerçekleştirildiğinden burada elde edilen sonuçlar, değişen zaman süreci içerisinde ve farklı ortamlarda değişebilecektir. Bu nedenle çalışma, zaman ve mekan sınırlandırılmasına sahiptir.

SAKARYA HALKININ KADER ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Tablo 1: Ankete Katılan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	148	48,1	48,1	48,1
Kadın	160	51,9	51,9	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Ankete katılan deneklerin cinsiyetlere göre dağılımı %48,1 erkek, %51,9 kadından oluşmaktadır. Araştırmamızın yöntem kısmında da belirttiğimiz gibi seçilen örneklem sayısı seçilen erkek ve kadın açısından birbirine eşitken, geçerli ankete ise kadınların forma katılımı daha fazla olmuştur. Bu oran Sakarya ili nüfus yapısının cinsiyet ölçeğini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Yine bu oran Türkiye cinsiyet örneğine de yakın bir muhtevaya sahiptir.

Tablo 2: Ankete Katılan Deneklerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okur-Yazar	8	2,6	2,6	2,6
İlkokul	36	11,7	11,7	14,3
Ortaokul	42	13,6	13,6	27,9
Lise	112	36,4	36,4	64,3
Üniversite	110	35,7	35,7	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Ankete görüldüğü üzere deneklerin lise ve üniversite mezununda bir yakınlık okur-yazarlıkta ise ciddi bir düşüş vardır. Okur-yazar olduğunu söyleyenlerin oranı %2,6; ilkokul mezunu söyleyenlerin oranı %11,7; ortaokul mezunu olduğunu söyleyenlerin oranı %13,6; lise mezunu olduğunu söyleyenlerin oranı %36,4; üniversite mezunu olduğunu söyleyenlerin oranı ise %35,7'dir. İl düzeyinde okur-yazar oranının artmasında 50 bin öğrenci kapasitesine ulaşan Sakarya Üniversitesi'nin katkısı çok büyüktür. Özellikle ankete katılanların ciddi oranda üniversite mezunu olması da bu katkıyı doğrulamaktadır.

Tablo 3: Ankete Katılan Deneklerin Gelir Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-500	54	17,5	17,5	17,5
501-1500	124	40,3	40,3	57,8
1501-2500	98	31,8	31,8	89,6
2501-5000	30	9,7	9,7	99,4
5001 ve üzeri	2	0,6	0,6	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Türkiye'nin toplumsal yapısına bakılarak toplumsal tabakalaşmayı en fakir (açlık sınırında yaşayan), fakir (yokluk sınırında yaşayan), orta halli, zengin (ihtiyacı dışında satın alma gücüne sahip olan), çok zengin (mülkiyet ve taşınabilir servete

sahip olanlar) olarak tanımlayabiliriz. Bu tanımlamaya göre ekonomik bir projeksiyonla sayısal olarak asgari ücret ev altında olan gelirleri olanları yani 0-500 TL arasında çok fakir, 501 ila, işçi sendikalarının yaptığı araştırmaya göre belirledikleri 1500 sınırını fakir, 1501-2500 sınırını orta, 2051-5000 sınırını zengin, 5001 ve üzerini de çok zengin diye tanımlamak mümkündür. Buna göre ankete katılan deneklerin %17,5'i, 0 ila 500 TL arasında geliri olduğunu belirtmiştir. %40,3 gibi büyük bir çoğunluk ise gelirlerinin 501–1500 TL arasında olduğunu söylemektedir. Buna yakın en büyük değer ise %31,8 oran ile 1501–2500 TL sınıdır. 2501–5000 TL arasında gelirleri olanlar %9,7'lik bir kısmı kaplarken, 5001 ve üzeri olan ise sadece %0,6'dır. Bu da bize Sakarya'nın ekonomik yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4: Ankete Katılan Deneklerin “Kadere inanıyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hiç inanmıyorum	2	0,6	0,6	0,6
Bazı durumlarda	36	11,7	11,7	12,3
İnanıyorum	84	27,3	27,3	39,6
Kesinlikle inanıyorum	186	60,4	60,4	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Kadere inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların %87,7'si inanıyorum veya kesinlikle inanıyorum cevabını verirken %11,7'si bazı durumlarda inandığını, %0,6'sı ise inanmadığını söylemektedir. Bu sonuca göre deneklerin büyük çoğunluğunda kader inancının olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Ankete Katılan Deneklerin “Kader kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Felek	4	1,3	1,3	1,3
Cenab-ı Hakkın takdiri	278	90,3	90,3	91,6
Kötü Şans	-	-	-	91,6
Şans	4	1,3	1,3	92,9
Hiçbiri	22	7,1	7,1	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Deneklerin %90,3'ü kader kelimesinin anlamını Cenab-ı Hakkın takdiri şeklinde değerlendirmiştir. Bu oran Tablo 4'te sorduğumuz soruya inanıyorum veya kesinlikle inanıyorum cevabı vermiş kişilerin oranına çok yakındır.

Tablo 6: Ankete Katılan Deneklerin “Sizce kader nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
İnsanın yaptığı davranışlarda meydana gelen bütün olayların önceden Allah tarafından yazılmasıdır.	142	46,1	46,1	46,1
Sadece tabiat olaylarının Allah tarafından tayin ve tespit edilmesi, ama insanın kendi davranışlarını kendi iradesiyle yönlendirmesidir.	90	29,2	29,2	75,3
Meydana gelen her şey, doğanın bir planı, ölçüsü ve düzeni içerisinde gerçekleşmesidir.	10	3,2	3,2	78,6
Var olan her şeyin sadece Allah'ın bilmesiyle olmasıdır.	46	14,9	14,9	93,5
Alın yazısıdır. Yani insan alnındaki çizgilerdir.	20	6,5	6,5	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Sizce kader nedir?” sorusuna deneklerin %46,1’i “İnsanın yaptığı davranışlarda meydana gelen bütün olayların önceden Allah tarafından yazılmasıdır.” cevabını vermiştir. Bu soru bağlamında bakıldığında Sakarya Halkı’nın büyük oranda Cebri bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca kaderi “Var olan her şeyin sadece Allah'ın bilmesiyle olmasıdır.” diyenlerin oranı %14,9’dur. Bu da denekler arasında Ehl-i Sünnet düşüncesine sahip olanların oranının düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 7: Ankete Katılan Deneklerin “Sakarya depremi kaderimiz miydi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	228	74,0	74,0	74,0
Hayır	28	9,1	9,1	83,1
Belki	52	16,9	16,9	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Ehl-i Sünnet düşüncesine göre olup biten her şey kaderdir. Buna göre deneklerden Sakarya Depremi’nin kaderleri olduğunu düşünen büyük kesimin Ehli Sünnet anlayışında olduğu görülmektedir. Bu cevaplar ile Tablo 6’daki sonuçlar çelişmektedir. Zira Tablo 6’da Ehli Sünnet’in görüşü oran olarak çok düşük kalmıştı. Bu da bize göstermektedir ki Sakarya halkının fikirlerinde bir netlik yoktur.

Tablo 8: Ankete Katılan Deneklerin “Düzenli yerleşim ve sağlam yapı, depremin sonuçlarını değiştirir miydi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hiç Değişmezdi	38	12,3	12,3	12,3
Az	4	1,3	1,3	13,6
Orta	38	12,3	12,3	26,0
Belki	80	26,0	26,0	51,9
Çok Fazla	148	48,1	48,1	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Düzenli yerleşim ve sağlam yapı, depremin sonuçlarını değiştirir miydi?” sorusuna çok fazla değiştirdi diyen deneklerin oranı %48,1’dir. Tablo 7’de depremi kader olarak algılayan büyük kesim burada insan iradesine yönelmiştir.

Tablo 9: Ankete Katılan Deneklerin “Depremde vefat edenlerin ömrü zaten bitmiş miydi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	F rekans	üzde	To plam Yüzde	Küm ülâtif Yüzde
Evet, onların vadesi dolmuştu, deprem olmasaydı, bir başka nedenden dolayı öleceklerdi.	9 8	1,8	31, 8	31,8
Evet, onların vadesi dolmuştu, ancak ölümlerine çarpık kentleşme ve tedbirsizlik neden olmuştur.	1 14	7,0	37, 0	68,8
Hayır bitmemiştir. Çarpık kentleşmenin ve tedbirsizliğin kurbanıdır.	2 8	,1	9,1	77,9
Ömürlerinin bitip bitmeyeceği bilinemezdir.	6 0	9,5	19, 5	97,4
Bir fikrim yok.	8	,6	2,6	100,0
Toplam	3 08	00,0	10 0,0	

Deneklerin %37,0’ı “Evet, onların vadesi dolmuştu, ancak ölümlerine çarpık kentleşme ve tedbirsizlik neden olmuştur.” cevabını vererek konuya yaklaşımını sergilenirken %31,8’i “Evet, onların vadesi dolmuştu, deprem olmasaydı, bir başka nedenden dolayı öleceklerdi.” görüşünü kabul etmiştir. Bu ise cebri bir anlayışın ürünüdür. “Ömürlerinin bitip bitmeyeceği bilinemezdir.” cevabını verenlerin oranı ise %19,5’tir.

Tablo 10: Ankete Katılan Deneklerin “Tedavi ve bakımlı yaşamak ömrü uzatır. anlayışı doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, ömrü uzatır	116	37,7	37,7	37,7
Hayır, bir faydası olmaz.	44	14,3	14,3	51,9
Ömrü uzatıp uzatmadığı bilinemez.	126	40,9	40,9	92,9
Bir fikrim yok.	22	7,1	7,1	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Tedavi ve bakımlı yaşamak ömrü uzatır. anlayışı doğru mudur?” sorusuna ömrü uzatıp uzatmadığı bilinemez cevabını verenlerin oranı %40,9’dur. Bu da deneklerde büyük çoğunluğunun bu soruya yaklaşımlarının Ehli-Sünnet anlayışında olduklarını göstermektedir. “Evet, ömrü uzatır.” diyenlerin oranı ise %37,7’dir. Bu aynı zamanda Mu’tezile’nin görüşüdür. “Hayır, bir faydası olmaz.” diyenlerin oranı ise %14,3’tür. Buradan da anlaşıldığı üzere bu konuda Cebri anlayışın çok az yansıtıldığı görülmektedir. (Yavuz 2001:58-63)

Tablo 11: Ankete Katılan Deneklerin “Tedbirin ecele faydası yoktur” sözü doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, tedbirin ecele bir faydası yoktur	108	35,1	35,1	35,1
Tedbir, eceli erteleyebilir.	94	30,5	30,5	65,6
Tedbirin eceli değiştirip değiştirmedığı bilinemez.	96	31,2	31,2	96,8
Bir fikrim yok.	10	3,2	3,2	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Tedbirin ecele faydası yoktur. sözü doğru mudur?” sorusuna denekler birbirine yakın bir oranla cevap vermiştir. “Evet, tedbirin ecele bir faydası yoktur.” diyenler %35,1, “Tedbir, eceli erteleyebilir.” diyenler %30,5, “Tedbirin eceli değiştirip değiştirmedığı bilinemez.” diyenler ise %31,2’dir. Bu da denekler arasında tedbir ecel ilişkisinin yeterince kavranılmadığını göstermektedir.

Tablo 12: Ankete Katılan Deneklerin “Önlem al, gerisini Allah'a bırak. anlayışı doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	288	93,5	93,5	93,5
Hayır	12	3,9	3,9	97,4
Bilmiyorum	8	2,6	2,6	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Önlemini al, gerisini Allah'a bırak. anlayışı doğru mudur?” sorusuna %93,5 oranında “Evet” yanıtı verilmiştir. Bu sonuç, benzer bir sorunun sorulduğu bir önceki tabloladaki sonuç ile çelişmektedir.

Tablo 13: Ankete Katılan Deneklerin “İnsan kendi kaderini değiştirebilir mi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kısmen ve bazen değiştirebilir.	136	44,2	44,2	44,2
Evet değiştirebilir.	72	23,4	23,4	67,5
Hayır değiştiremez.	82	26,6	26,6	94,2
Bir fikrim yok.	18	5,8	5,8	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“İnsan kendi kaderini değiştirebilir mi?” sorusuna “Kısmen ve bazen değiştirebilir.” şeklinde cevap verenlerin oranı %44,2’dir. Bu İslami ekoller arasında hiçbirisinin görüşünü yansıtmamaktadır. “Evet, değiştirebilir.” diyenlerle “Hayır, değiştiremez.” diyenlerin oranları ise birbirine yakındır. Bu veriler bizi kader konusunun yeterince anlaşılacağı sonucuna ulaştırmaktadır.

Tablo 14: Ankete Katılan Deneklerin “Gelecek Allah'ın elindedir anlayışı doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	276	89,6	89,6	89,6
Hayır	6	1,9	1,9	91,6
Kendi geleceğimi ben tayin ederim.	6	1,9	1,9	93,5
Benim dışındaki varlıkların geleceği Allah'ın elindedir.	8	2,6	2,6	96,1
Bir fikrim yok.	12	3,9	3,9	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Gelecek Allah'ın elindedir. anlayışı doğru mudur?” sorusuna %89,6 oranında büyük çoğunlukla “Evet” yanıtı verilmiştir. Bu kendi içerisinde tutarlı görülmele birlikte Tablo 13 ile karşılaştırıldığında ciddi bir çelişki karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 15: Ankete Katılan Deneklerin “Yaptığım ve yaşadığım bütün şeyleri ben yaptım. sözü doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	112	36,4	36,4	36,4
Hayır	162	52,6	52,6	89,0
Benim yapıp yapmadığımı bilmiyorum	12	3,9	3,9	92,9
Bir fikrim yok	22	7,1	7,1	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

“Yaptığım ve yaşadığım bütün şeyleri ben yaptım.” sözü doğru mudur? sorusuna verilen cevap olan “Hayır” %52,6 oranındadır. Deneklerin %36,4’ü ise “Evet” demiştir. Büyük çoğunluğu oluşturan “Hayır” diyenler sorumluluk konusunda yeterince açık olmayıp cebri düşünceyi sergilerken; %36,4 oranındaki “Evet” diyenlerin sonucu da azımsanmayacak orandadır.

Tablo 16: Ankete Katılan Deneklerin “Deprem/Tsunami gibi tabii afet olaylar birer kaderimizdir. anlayışı doğru mudur?” Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	254	82,5	82,5	82,5
Hayır	20	6,5	6,5	89,0
Kaderimiz olup olmadığını bilmiyorum	24	7,8	7,8	96,8
Bir fikrim yok	10	3,2	3,2	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Daha önce Tablo 7’de sorulan “Sakarya depremi kaderimiz miydi?” sorusuna verilen “Evet” cevabı %74,0 iken buradaki oran %82,5’tir. Bunun muhtemel nedenlerinden birisi, felaketin büyüklüğü ile orantılıdır. Kişiler felaketin büyüklüğüyle orantılı olarak acizliğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu sonuç bizim 6. varsayımımız olan “Kader anlayışı yaşanan olaylara göre farklılık göstermektedir. İmkânsızlıklar arttıkça kadere olan inançta artış vardır” şeklindeki değerlendirmeyi doğrular niteliktedir.

Tablo 17: Ankete Katılan Deneklerin "İlaçlar sayesinde hastalar iyileşir." sözü doğru mudur?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	48	15,6	15,6	15,6
Hayır	16	5,2	5,2	20,8
Allah iyileştirir, ilaç sebeptir.	240	77,9	77,9	98,7
İlaç olmasaydı iyileşip iyileşmeyeceği bilinemez.	4	1,3	1,3	100,0
Bir fikrim yok	-	-	-	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

"İlaçlar sayesinde hastalar iyileşir. sözü doğru mudur?" sorusuna %77,9 oranında "Allah iyileştirir, ilaç sebeptir." cevabı verilmiştir. Bu Ehli Sünnet'in anlayışıyla doğru orantılıdır. Burada gerçek tesirin Allah'tan olduğu bunun da sebepler yoluyla insanlara sunulduğu düşüncesi ifade edilmektedir. Bu soruya "Evet" yanıtı verenlerin oranı %15,6 iken, "Hayır" yanıtı verenlerin oranı da %5,2'dir. "İlaç olmasaydı iyileşip iyileşmeyeceği bilinemez." diyenler ise sadece %1,3'tür.

Tablo 18: Ankete Katılan Deneklerin "İnsanlar doğar doğmaz kader ve ömrü bellidir. anlayışı doğru mudur?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	220	71,4	71,4	71,4
Hayır	18	5,8	5,8	77,3
Kaderi yaşadıkça yazılır	64	20,8	20,8	98,1
Bir fikrim yok	6	1,9	1,9	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

"İnsanlar doğar doğmaz kader ve ömrü bellidir. anlayışı doğru mudur?" sorusuna "Evet" diyenlerin oranı %71,4'tür. Yani yazgının değişmeyeceğine inanmaktadırlar. Bu soruya verilen cevap ile Tablo 10'da sorulan "'Tedavi ve bakımlı yaşamak ömrü uzatır.' anlayışı doğru mudur?" sorusuna "Ömrü uzatıp uzatmadığı bilinemez." cevabını verenlerin oranının %40,9' olması bir çelişkiyi göstermektedir.

Tablo 19: Ankete Katılan Deneklerin " Hangi temel İslam mezhebindensiniz?" anlayışı doğru mudur?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ehli Sünnet	284	92,2	92,2	92,2
Bilmiyorum	24	7,8	7,8	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

Anketi uyguladığımız deneklerin %92,2'si Ehli Sünnet mezhebinden olduğunu söylerken %7,8'i bilmiyorum demiştir. Bu bölümün şıkları arasında Mu'tezile, Şia ve Alevi seçenekleri bulunmakla birlikte hiçbir denek bunları işaretlememiştir.

Tablo 20: Ankete Katılan Deneklerin "Kadere inancınız bakımından durumunuza uygun seçeneği işaretleyiniz." Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadere kesin olarak inanıyorum ve bu konuda hiç bir şüphe duymuyorum	228	74,0	74,0	74,0
Kadere inanmakla birlikte bu konuda çözemediğim bazı hususlar var.	58	18,8	18,8	92,9
Kader konusunda şüphelerim var.	12	3,9	3,9	96,8
Kader konusuna ilgi duyuyorum	4	1,3	1,3	98,1
Kadere inanmıyorum	6	1,9	1,9	100,0
Kadere ailem ve çevrem inandığı için inanıyorum	-	-	-	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

"Kadere inancınız bakımından durumunuza uygun seçeneği işaretleyiniz." bölümünde "Kadere kesin olarak inanıyorum ve bu konuda hiç bir şüphe duymuyorum." diyenlerin oranı %74,0'dir. Yukarıdaki birçok soruya verilen cevaplarda kader inancının itikadi İslam mezheplerinden olan Ehl-i sünnet'in verileriyle uyum sağlamadığı görülmektedir. Denekler düz anlamda kadere inandığını söylerken, nasıl bir kader anlayışı sorularında ise çelişkiye düşmüştür. Yukarıdaki cevaplarla karşılaştırıldığında %18,8 oranında verilen "Kadere inanmakla birlikte bu konuda çözemediğim bazı hususlar var." yanıtının çok az oranda kaldığı görülmektedir.

Tablo 21: Ankete Katılan Deneklerin "İnsanların yaptıkları hataları kadere yüklemelerinin sebebi sizce nedir?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sorumluluktan kaçma arzusu	126	40,9	40,9	40,9
Kolaycılık ve tembellik	42	13,6	13,6	54,5
Kader konusundaki yanlış inanışlar	100	32,5	32,5	87,0
Sağlam imanları gereği	26	8,4	8,4	95,5
Fikrim yok.	14	4,5	4,5	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

İnsanların yaptıkları hataları kadere yüklemelerinin sebebi olarak deneklerin %40,9'u "Sorumluluktan kaçma arzusu" olarak göstermiştir. Bu cevaba göre insanlar tarafından yapılan işlerin Allah'a havale edilmesi, kader olarak algılanmıştır. Böylece bu soruya cevap veren deneklerin önemli bir kısmı, insanların hatalarının kader olarak tanımlamalarının nedenini, sorumluluktan kaçma olarak değerlendirmiştir. Kader anlayışındaki yanlışlığın böyle bir değerlendirmeyi doğurduğu belirtenler ise, ikinci derecede bir çoğunluğa sahiptir. Buna göre sorumluluktan kaçma duygusu, bir anlamda kader konusundaki yanlış inanç düşüncesine paralel gitmektedir. Bu doğrultuda benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Tablo 22: Ankete Katılan Deneklerin "Hayır ve şer (iyilik ve kötülük) Allah'tan mıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Allah'tandır	196	63,6	63,6	63,6
Hayır iyilik Allah'tan kötülük insandandır	40	13,0	13,0	76,6
İyilik de kötülük de insandandır	22	7,1	7,1	83,8
İyilikler Allah'tan, kötülükler şeytandır	42	13,6	13,6	97,4
Fikrim yok	8	2,6	2,6	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

"Hayır ve şer (iyilik ve kötülük) Allah'tan mıdır?" sorusuna %63,6 gibi büyük oranda "Evet Allah'tandır" denmiş olsa bile, daha önce sorulan, "Kadere inanıyor musunuz?" sorusuna verilen "inanıyorum/kesinlikle inanıyorum" cevabındaki oranın altında kalmıştır. Bu da denekler arasında kader anlayışının farklı boyutta olduğunu göstermektedir.

Tablo 23: Ankete Katılan Deneklerin " Sizce insanların kendi hayatında tasarruf sahibi olduğu durumlar var mıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, zaman zaman	166	53,9	53,9	53,9
Kesinlikle vardır	80	26,0	26,0	79,9
Hayır, her şey yazgıya göredir	34	11,0	11,0	90,9
Fikrim yok	28	9,1	9,1	100,0
Toplam	308	100,0	100,0	

"Sizce insanların kendi hayatında tasarruf sahibi olduğu durumlar var mıdır?" sorusuna %53,9 oranında "Evet, zaman zaman." denmiştir. %26,0 oranında da "Kesinlikle vardır." cevabı verilmiştir. Diğer taraftan yukarıda sorulan "Yaptığım ve yaşadığım bütün şeyleri ben yaptım." sözü doğru mudur?" sorusuna verilen cevap

ise %52,6 oranında “Hayır”dır. Bu iki sorudaki oran farklılığın nedeninin, deneklerin sorumluluk algılayışından kaynaklandığı sanılmaktadır. Zira “zaman zaman” ifadesi, bireyin tarafsız eylemlerinde gerçekleştiği düşünülmektedir.

SONUÇ

Sakarya halkının kader inancına yönelik bu çalışmamızda, toplumumuzun ana kesimini oluşturan ve sokaktaki vatandaş olarak nitelenen kesimin, kader inancını nasıl algıladığı tespit edilmek istenmiştir.

Sakarya halkı, yakın bir zamanda büyük bir deprem felaketi yaşamıştır. Günümüzde bile hala izlerini taşımaktadır. İnsanların yaşadıkları olaylar ve maruz kaldıkları hadiselerle göre dinî anlayışlarında şekillenme olduğu genel bir kabuldür. Zira birey ve toplumlar, edindikleri tecrübeler doğrultusunda, anlayış, his ve idraklerine boyut kazandırmaktadırlar.

Büyük bir deprem yaşayan halk kitesinin, depremden hemen sonra ile aradan yıllar geçtikten sonraki algılayış biçimlerinde bazı değişikliklerin olması da, insanlık serüveninin doğal bir sürecidir. Bu doğrultuda halkın kader anlayışının irdelenmesinde dikkat çeken sonuçlar göze çarpmaktadır.

Halkın % 87 gibi büyük kesiminin kader inancına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran Sakarya depreminin kaderimiz olduğu ile ilgili veriye bakıldığında bu oran düşüklük göstererek, % 74 çıkmaktadır. Bunun nedenleri arasında, depremi yaşayanlar ile yaşamayan veya başka bir ilden göç edenlerin mevcudiyeti olduğu kanaatindeyiz.

Doğal felaketler sonucu hayatını kaybeden insanları, tedbirsizlikleri dikkate alınmakla birlikte, daha çok duygusallığın etkisi görülmektedir. Bu nedenle depremde ölen insanların ölümleri % 37 oranında kabul edilmiştir. Burada denekler çarpık kentleşmenin ölüm nedeni olduğunu belirtmek suretiyle de, sebep sonuç ilişkisi vurgulanmıştır. Bu ise vakıya yönelik bir tespit olup, Ehl-i Sünnet görüşüne paralel olarak görünmektedir.

Daha özel anlamda Ehl-i Sünnet’in görüşü olan, deprem sonucu ölenler için, “bu doğal felaket olmasaydı yine ölürler miydi”, sorusu karşısında, “ölüp ölmeyecekleri bilinmezdi” şeklindeki bir cevap ise, büyük çoğunluğu Ehl-i Sünnet olan Sakarya halkının bilinçli bir kesimini temsil etmektedir.

Anket verileri, halkın bazı konularda sıkı bir kadercilik sergileyerek, Cebri bir anlayışı yansıttıkları, bazı konularda da akli çıkarımlardan hareketle Mu'tezeli bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir. (Abdülhamid 1994:238-241, Gülmez 2008:82-90, Karadeniz 1992:24-25)

Nitekim “İnsan kendi kaderini değiştirebilir mi? sorusuna Kısmen ve bazen değiştirebilir” şeklinde cevap verenlerin oranı %42,2'dir. Bu düz anlamda ciddi bir akılcılık göstergesi olmakla birlikte, “Gelecek Allah'ın elindedir” tarzı bir soruya da % 87 gibi yüksek bir oran çıkmıştır. Bu soruya verilen cevaplar ile bir önceki soruya verilen yanıtlar, bir çelişki gibi görünmekle birlikte, halkımızın doğrudan kişisel

eylemlerinde kendi yetkilerini, genel anlamda ise ilahi iradeyi dikkate aldıkları kanaatindeyiz.

Bu ve benzeri sorulara verilen bazı cevaplar, halkın kader konusunun zihinlerinde belirginleşmediğini göstermektedir. Ancak inanç bağlamında kendilerinin sağlam bir kader anlayışına sahip olduklarını ileri sürmüş olsalar da, bu daha çok inanç bazında olduğu kanaatindeyiz. İnançın şekli konusunda yeterli bilgiyi edinemedikleri ve kader inancının yalın bir formuna sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- ABDÜLHAMİD, İrfan (1993), “Cebriyye” **DİA**, İstanbul: TDV Yayınları.
- AKTAŞ, Ali (2008), **Kültürel Renkleriyle Sakarya**, Adapazarı: Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yay.
- AKTAŞ, Ali (2009), **Sakarya Rehber**, Sakarya: Değişim Yayınları.
- ARSLANTÜRK, Zeki (2001), **Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri**, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ESED, Muhammed (2004), **Kur’an Mesajı**, (Çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İstanbul: İşaret Yayınları.
- GÜLMEZ, Ümmüşerife (2008). **Deprem Tecrübesi Yaşayanlarda Dinsel Anlamlandırma Biçimleri ve Tutumları**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- IŞIK, Kemal (1967), **Mu’tezile’nin Doğuşu ve Kelami Görüşleri**, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- KARADENİZ, Osman (1992), **Ecel Üzerine**, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- KOÇAR, Musa (2009), **Üniversite Gençliğinin Dini İnançları**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- MATÜRİDİ, Muhammed (2002) **Kitabü’t-Tevhid** (trc. Bekir Topaloğlu), İstanbul: İSAM Yayınları.
- YAVUZ, Yusuf Şevki (2001) “Kader” **DİA**, XXIV, 58-63, İstanbul: TDV Yayınları